

Hvorfor ikke gruppeteater i Norge?

Følgende avskrift er fra Ungdommens Radioavis, programposten Brennpunktet, sendt i Norsk Rikskringkasting 24.11.1971. Sammenbindene tekst, programledelse, opplegg: Erling Læg Reid.

Deltagere i enqueten: Jens Bjørneboe, forfatter / Arild Brinchmann, teatersjef / Reidar Skagestad, rektor, Statens teaterskole / Helge Hagerup, forfatter / Barthold Halle, instruktør / Toralv Maurstad, teatersjef.

Deltagere i diskusjonen: Ola B. Johannesen, skuespiller / Janne Varden, instruktør / Harald Løvaas, sekr. for Kulturrådmannen i Oslo, sekretær for Teaterkomiteen.

Enquete

Erling Læg Reid: Gruppteatra blomrer over heile verda. Det er oftast små, kollektive grupper av unge teater-entusiastar som slår seg saman og spelar teater der dei kan koma til. Ofte er det oppsøkjande teater, og ofte er det utradisjonelt teater. Desse små gruppene har i mange tilfelle skapt strålende framsyningar som er blitt ståande, og i alle fall er dei eit teikn på levande teaterkultur.

At dei har gitt det tradisjonelle teatret mange nye og verdifulle impulsar, kan det ikkje herska tvil om.

I Sverige, det landet vi lettast samanliknar oss med, skal det finnast om lag 70 slike grupper, i Danmark 5, og i Finland ca. 15.

Kvifor har vi ikkje gruppeteater i Norge?

Vi har stilt dette spørsmålet til ei rekke teaterfolk, først teatersjef Toralv Maurstad:

Toralv Maurstad: Hvis De mener frittstående grupper som arbeider utenfor de vanlige teatrene og har midler direkte fra stat eller kommune, så finnes det så vidt jeg vet bare én gruppe som har fått midler, og det er: Volundar-gruppen. Klub 7¹⁾ har vel også indirekte fått noen midler, så svaret må vel egentlig da bli at myndighetene har hittil bare finansiert de vanlige, tradisjonelle teatrene og ikke frittstående grupper.

Et annet svar kan vel være at teatrene har i de senere år ekspandert såpass mye, og nå med utbyggingen av teatrene i Tromsø og andre landsdeler, så har det vært en re-

lativt mangel på talent, slik at de konvensjonelle teatrene har hatt bruk for de menneskene som kommer ut av teaterskolen.

Arild Brinchmann: Jeg tror det i første rekke skyldes at vårt bevilgningssystem ikke er lagt slik opp at frittstående grupper kan søke om økonomisk støtte for sin virksomhet. Men fra derved å si at ikke det finnes noe gruppearbeide er forsåvidt ikke tilfelle, for innenfor rammen av de etablerte teatrene har det jo vært arbeidet frem endel gruppeaktivitet, og de vil jo også fortsette å gjøre det i årene som kommer selv om ikke dette på noe vis erstatter det meget tydelige og markante behov vi har for en underskog som består av mindre teaterenheter.

Erling Læg Reid: Rektor Reidar Skagestad fortel at Teaterskolen skal få eit 4. år med eit eige eksperimentteater.

Reidar Skagestad: Jeg tror faktisk mere på en slik løsning, enn at helt grønne grupper gir seg i kast med eksperimenter. Jeg tror mye på eksperimenter i grupper som har faglig bakgrunn fra før.

Barthold Halle: Arbeidsledigheten blant skuespillere er meget, meget liten i Norge. Det er adskillig annerledes i Sverige.

En annen grunn av samme art, altså som har med teaterlivets rammer å gjøre, er vel også den at det ser ut som denne formen for teateraktivitet er naturlig for yngre mennesker som liksom ikke har festnet seg for meget i et miljø. Og yngre mennesker er det voldsomt etterspørget etter i teateret, og slik som det ser ut nu, så kommer regionteatrene til å absorbere den største delen av arbeidskraften blant yngre skuespillere i Norge, så at det er mangel på yngre skuespillere i Norge i mange år fremover.

En annen ting er at en slik gruppe bør jo oppstå ut fra et behov for å uttrykke noe. Det er veldig farlig hvis man setter seg ned og sier: nå må vi ha gruppeteater fordi »so ein ding mussen ich auch haben« fordi det finnes andre steder.

Det bør vel springe ut av et behov for å si noe spesielt eller si noe på en spesiell måte, slik som »Svartkatten«²⁾ som da var en del av Nationaltheatret, ikke sant?

1) Et samlingssted i Oslo, drevet av fortrinnsvis yngre mennesker som arrangerer forskjellige former for kulturell aktivitet så som lyrikk og viseaftener, jazz/beat/rock konserter, teatergruppe m.m.

2) Et gruppearbeid i form av en dokumentær teaterforestilling om en konkurrs ved en fabrikk i Norge, som forårsaket en større avisdebatt om teatrets samfunnsmessige oppgave og funksjon.

Det er vel en naturlig måte at en eventuell gruppe oppstår på. En ting til, er jo den at gruppteater i den forstand som vi snakker om nå, det er vel først og fremst i Sverige at det liksom har brutt gjennom som en form. Det er jo ikke noe annet land i verden hvor det finnes liksom i Sverige. Og der henger det jo naturligvis også sammen med en voldsom økning i interessen for samfunnsspørsmål, f.eks. hos teaterfolk, eller folk med teaterutdannelse.

Jens Bjørneboe: Det har et par forskjellige årsaker. En av dem tror jeg er en mangel egentlig på idéinnhold hos teaterfolk. Man sitter altfor fast enda, i de gamle primadonnateatere og forestillingen om det. Helst teaterantrekk o.s.v. Det på den ene siden, på den annen side så trenger man faktisk en idé – man må ville noe bestemt med å lage et gruppteater.

Så kommer det til da, om nå idéen holder hos de unge – om det er sterkt nok, om de virkelig vil noe. Jeg husker på et kultur møte som var arrangert om teater av Arbeiderpartiet for noen år siden. Da var det endel unge som hadde ønsket i denne retning, men de startet jo selvfølgelig utelukkende med å forklare at de måtte ha først penger. Og jeg tenker på den mannen som har grunnlagt det mest berømte avantgarde teater i Norden – som nu er verdensberømt – Eugenio Barba, som startet det her i Oslo. Den siste sommeren han arbeidet i Oslo, tømte han søppelkasser kl. 5.00 om morgenen – han var ansatt i renholdsverket.

Helge Hagerup: Jeg tror at grunnen ligger i at selve teatermiljøet er så pass trangt, så lite som det er. Vi har veldig få teatre, og vi har vel egentlig ingen rent eksperimentelle teatre som er uavhengig av diskusjon: de faste scenene.

Diskusjon

Harald Løvås: Jeg tror man må se på selve teaterstrukturen i Norge, med teatret i de store byer. Dermed har virksomheten vært konsentrert altfor sterkt. En annen ting er at selve debatten om kulturspørsmål i Norge i forhold til f.eks. i Sverige, er langt svakere.

Ola B. Johannessen: Jeg tror ikke det har noe å gjøre med, som Løvås sier egentlig, at teatervirksomheten i Norge har vært for konsentrert. Jeg tror en konsentrasjon er absolutt nødvendig for at gruppeteater kan oppstå, og da kan man jo spørre: Hvorfor er ikke gruppteater oppstått som en protest mot denne konsentrasjonen? Og det tror jeg først og fremst er – må vi se med skam i øynene – at det er en mangel på initiativ hos teaterfolk. Delvis også på grunn av – for å komme tilbake til strukturen – at bevilgningene er låst fast til de eksisterende institusjonene – at det er vanskelig å få penger til å drive med noe annet.

Janken Varden: Ja, gruppteater er jo både en organisasjonsform og en arbeidsmetode. Og gruppteater som eksempel på arbeidsmetode, har vi jo sett innenfor institusjonsteatrene – uten at det ordet behøves å taes i noen odios betydning.

Som organisasjonsform er det selvfølgelig sjeldnere. Og som Ola sier: »Hva kan det komme av at det ikke er kommet en slags reaksjon«. Først og fremst kanskje fra yngre skuespillere mot den organisasjonsform vi har – de store faste teatrene, og hva kan det komme av at det faktisk er

staten – de bevilgende myndigheter som har tatt initiativet til spredningen og de mindre enhetene som vi nu etter hvert begynner å se. Og jeg er stygt redd for også at det kommer av at det er et manglende initiativ – manglende behov fra unge skuespilleres side. Det kan man egentlig veldig godt forstå, fordi at skuespillerledigheten er så liten i Norge at alle som utdannes på Teaterskolen etter hvert suges opp direkte av institusjonsteatrene på fristende tilbud, og vil således veldig fort komme inn i en struktur som hindrer dem i å bryte ut.

Ola B. Johannessen: Det tror jeg også henger sammen med at selve teaterutdannelsen i Norge – altså den formen vi har – Statens Teaterskole den skal liksom utdanne skuespillere til det eksisterende institusjonsteater, og dermed blir undervisningen veldig generelt lagt opp på å tilpasses de forholdene vi har. Derfor tror jeg at eventuelt det spesialengasjementet som elevene har når de kommer inn på skolen, på en måte blir pulverisert, slik at de ikke får anledning til å kjøre dette inn i sin spesielle engasjementskanal fordi de skal over så mange spektrere.

Harald Løvås: Gruppteater kan vel også sees på som et middel til å desentralisere teaterlivet utover i landet f.eks. Og det er vel nærliggende å tro at gruppeteatret først vil oppstå i de store byene som har et miljø fra før. Men er det da riktig å starte med gruppeteater, eller at man da får enda et teater i f.eks. Oslo? I forhold til det å kanskje begynne å jobbe på et nytt sted?

Janken Varden: Dette kan ikke bare sees som et strukturspørsmål fordi teaterlivet er i seg selv avhengig av gruppeteatret – av mindre enheter. De store teatrene kan ikke i lengden bestå uten at det finnes små enheter ved siden av – at det føres en slags stadig dialog både på den innholdsmessige og den formmessige siden mellom store og små enheter. Og dersom dette skulle oppstå i en hovedstad, eller i en stor by, så er det egentlig ikke noe galt i det, fordi dette er grunnlaget for at det over hodet kan spres teater.

Harald Løvås: Jeg synes det med strukturen er ganske viktig når det gjelder å se hva gruppeteater skal drive med, for det som nå er i bildet i Norge, er jo at teatrene bør ut til nye grupper av publikum. Og det som skjer i Sverige med gruppeteater er nettopp at de ønsker å gå ut til nye grupper: Skoler, sociale institusjoner o.s.v.

Janken Varden: Ja, og det er i gruppen der vi sterkest ser behovet – det som overhodet finnes blant spesielt unge skuespillere i dag. Det er vel kanskje ikke så veldig spesialinnrettet mot en eller annen spesiell form eller et eller annet bestemt innhold. Det være seg av politisk art eller ikke, men det er behovet for å nå et annet publikum enn det de vanligvis når i teatersalongen, og det synes jeg er meget fruktbart at dette nu er i ferd med å skje.

Ola B. Johannessen: Ja, riktig. Jeg tror også at selve arbeidsmåten spiller inn. Jeg tror det som nå er i ferd med å skje med utbyggingen av regionteatre vil vise at den arbeidsmåten teatrene etter hvert har vennet seg til å ha, at den ikke er noen absolutt sannhet – at det er en mengde ting som arbeides frem ut av sløv vane. Jeg tror det er et veldig behov hos mange nå til å sette spørsmålstegn ved

hele teatrets funksjon, samfunnsmessig – og det tror jeg er noe av det som ligger under hos mange av dem som skal ut i regionsteaterarbeid bl. a.

Harald Lövä's: Mener du da at dere som ønsker å arbeide i regionsteatrene på en måte får noe av ambisjonene ved gruppeteatret oppfylt?

Ola B. Johannessen: Absolutt.

Janken Varden: Får jeg si en ting i tillegg. Jeg tror at det innenfor institusjonsteatrene også finnes muligheter – uten at det egentlig behøves økte bevilgninger.

Gruppeteater er jo en veldig billig form. F. eks. ved at det kunne foregå rett og slett en slags desentralisering innenfor institusjonsteatrene f.eks. gjennom at disse bi-scenene som mange av teatrene etter hvert har fått – at de stilles friere – stilles under et visst antall skuespilleres og instruktørers overopsyn, som da kan holde det gående i et år med sin form. Jeg tror at dette er et slags grunnlag som vil kunne øke sjansene for den nye formen.

Erling Lægred: Er det noko håp for gruppeteater i Norge i framtida?

Janken Varden: Jeg vil si det slik at det avhenger selvfølgelig i første rekke av de bevilgende myndigheter, pluss alt dette andre som vi har snakket om. For vi skal altså huske på at gruppeteater kan veldig lett bli kontroversielt teater – både politisk og formmessig. Kanskje spesielt farlig er da den politiske utvikling. Og i hvilken grad er gruppeteatret overhodet interessert i å være frittstående? Det

kan være at det er en fordel for dem å ligge tilsluttet et institusjonsteater eller et stort teater, for et frittstående teater kan få bevilgning for ett år, og kan gjøre noe farlig og dermed så vil bevilgningene skjæres ned eller kuttes ut etter det ene året. Det har vi sett utallige eksempler på andre steder hvor gruppeteater er mer vanlig. Mens man derimot innenfor institusjonsteatret, hvor midlene ikke øremerkes, har større muligheter med institusjonen i ryggen til å drive sitt arbeide.

Ola B. Johannessen: Enig, og jeg tror den utviklingen som skjer i Norge nå, er lovende, nemlig at utbyggingen av regionsteatrene ligger formelt under institusjonen Riksteatret.

Harald Lövä's: Ja, jeg er enig i det som Johannessen nevner om å nå ut til nye publikumsgrupper, og når det gjelder bevilgninger så er det klart at hvis det kommer initiativ her som er gode, så er det klart at myndighetene må se seg om etter midler til å støtte dette.

Janken Varden: Ja, hva mener du med gode? Kvalitetskriterierne ser vi jo ustanselig anvendt imot det som er farlig.

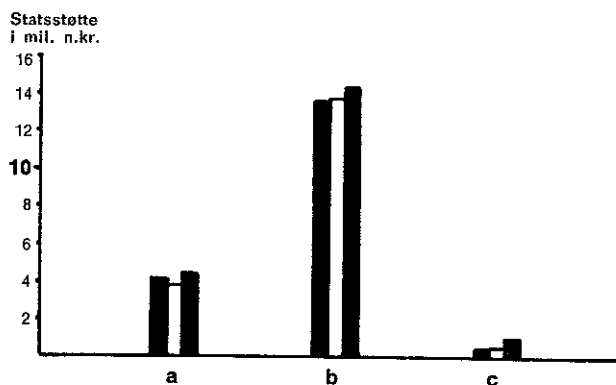
Harald Lövä's: Det er klart at slike grupper må jobbe ut fra kvalitetskriterier, men jeg mener også at de må ta sikte på å nå ut til nye publikumsgrupper.

Janken Varden: Ja, selvfølgelig, men med farlig stoff?

Harald Lövä's: Ja, det er klart at man her må kunne spille det som ligger opp i dagens debattemaer, bl.a. sånn som det gjøres i Sverige.

TEATERSTØTTE FRA STATEN – NORGE

	1969	1970	1971
Statstilskud i 1000 n.kr.	20.804	17.915	19.416

De tredelte søylegrupper markerer fra venstre til høyre årene 1969, 70 og 71.

a) Riksteatret

b) Nationalteatret, Det Norske Teatret, Den nationale Scene, Trøndelag Teater og Rogaland Teater. (Til disse teatre er det, for året 1969, ydet et – ikke inntegnet – tilskudd til gjeldssadnering).

c) Annen teatervirksomhet, hvor det nedenfornevnte tilskudd på Nkr. 400.000 til regionsteatergruppen er medregnet for 1971.

Vedrørende tilskuddene til de institusjonelle scener – Riksteatret, Nationalteatret, Det Norske Teater, Den Nationale Scene, Trøndelag Teater og Rogaland Teater – betraktes Riksteatret som en ren statsinstitusjon (med visse kommunale og fylkeskommunale garantier), mens de øvrige idstitusjonsscener får dekket tilskuddsbehovet delvis av staten (50%) og delvis av kommunen/fylket (sammenlagt 50% - med en tendens til lik fordeling, altså 25% av det samlede tilskudd, på henholdsvis kommune/fylket).

Iflg. opplysninger fra Kirke- og Undervisningsdept., under hvilket kulturelle anliggender sorterer, ble det for året 1970 ikke utbetalt driftsstøtte til noen fri teatergruppe - som det heller ikke er gjort tidligere. (Herunder er det ikke medregnet evt. prosjektbevilgninger fra Norsk Kulturfond eller andre ikke driftsbevilgende instanser). Budsjettets konto for »Annen teatervirksomhet«, konto nr. 79, omfatter bevilgninger til Nordisk teatersamarbeid, opplysnings- og salgsarbeid, Olsokspillet på Stiklestad, Hålogaland Teaters selskap (amatørteatervirksomhet og opplysningsarbeid i Nordnorge), Amatørteatervirksomhet og Landsforeningen Teater i Skolen. Disse konti finns igjen ytterligere spesifisert i statelig prp. nr. 1.

Hålogaland Teaterselskap har i sitt budsjett for 1971 (samlede utgifter kr. 705.000) tatt sikte på å opprette en profesjonell gruppe. I »Innstilling om teatervirksomheten i Norge« (mai 1970) behandles samme sak med budsjetterede utgifter på kr. 630.000, som tilstrebtes dekket av staten. Teatergruppen figurerer som et regionsteater under det statslige turneteater Riksteatret og kan således ikke betraktes som »fri« gruppe.

For 1971 har det norske Storting bevilget kr. 400.000 til etablering av regionsteatergruppen.

Hva angår kriterier for tildeling av støtte meddeler Kirke- og undervisningsdept. »Det eksisterer ingen kodifiserte kriterier for tildeling av driftstilskott for teatrene, bortsett fra gjeldene støtteordning...« Gjeldende premisser for byrdefordelingen mellom primærkommuner/fylkekommuner og staten.